

процеси перетворення (створення, зберігання, обміну, обробки та знищення) інформації, представленої у вигляді електронних комп'ютерних даних.

Вважаємо, що законодавче визначення ознак кіберзлочинів сприятиме побудові ефективної системи органів протидії цим правопорушенням. Також нормативне закріплення ознак кіберзлочинів дасть змогу відмежовувати їх від суміжних злочинів. На нашу думку, ці ознаки доцільно визначити не в Кримінальному кодексі України, а іншому спеціальному нормативному акті, в якому розкрито питання протидії кіберзлочинам. Такий підхід забезпечить стабільність кримінального законодавства, оскільки розвиток інформаційних технологій спонукатиме й до переосмислення базових знань, що потребуватиме внесення відповідних змін до законодавства. Тому саме банкетні норми закону про кримінальну відповідальність в таких випадках здатні забезпечити його стабільність.

Бусол О. Ю. – доктор юридичних наук, старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України

ФІЛОСОФСЬКЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ

Беззаперечним є вплив кримінології на філософію, адже дослідження багатьох проблем кримінології набувають важливого значення для подальшого розвитку філософського розуміння світу людини [1, с. 5]. Отже, проблема запобігання корупції може бути розкрита не лише через кримінально-правові аспекти, а й набуває особливого значення через її філософське обґрунтування.

Філософські аспекти проблеми вивчали М. Вебер, Т. Гоббс, Н. Макіавеллі, Р. Мертон, Д. Кауфман, О. М. Костенко, В. О. Навроцький, Б. В. Романюк та ін.

Від постійного обговорення пресою, політиками, вченими, громадськими організаціями, іншими членами суспільства питання про те, як подолати це негативне явище, вже втомилися як самі громадяни, так і ті, хто постають в ролі «борців» з корупцією в Україні. Серед основних причин корупції

визначено: брак політичної волі [2], недосконалість законодавства, недопрацювання спеціалізованих інституцій [3], недостатня соціальна культура членів українського суспільства [4], і навіть, списання проблеми на менталітет нації. Проте визначення цих причин так і не дало відповіді на такі запитання. Як на практиці підвищити соціальну культуру? Як змусити політиків бути чесними перед собою і суспільством? Який саме досвід створення антикорупційних інституцій варто обрати як приклад для України? Корупція обов'язково виникає там, де людина отримує можливість збагатитися, покращити власне матеріальне становище, і не важливо яким чином. Для деяких людей – це бажання отримати мільйонні та мільярдні статки, а для деяких – це бажання просто купити бажану, необхідну річ.

Іноді людина проголошує себе таким затятим «борцем» за справедливість, тому що за можливостями свого соціального статусу не може скористатися корупційними схемами. Однак, коли ця особа отримує перспективи збагатитися внаслідок корупційних дій, то вона може поступитися власними принципами. Так, пересічний громадянин, критикуючи владу за її неспроможність подолати корупцію в державі, несе хабар медичним працівникам за операцію, педагогам за «успішне» навчання своєї дитини, працівнику митниці за провезення забороненого товару через державний кордон тощо. І. Анеденес зазначає, що в аспекті дослідження загальнопревентивного покарання, людей можна розділити на три групи: 1) законслухняні особи, які не вчиняють злочинів незалежно від загрози покарання; 2) потенційні злочинці, які б вчинили злочин, якби не загроза покарання; 3) злочинці, які можливо порушили б закон, проте не настільки, щоб це утримувало їх від вчинення злочинів [5]. Схильність до корупції закладена у природі людини. Лише первісні общини, які не мали спільного майна, не були схильні до корупції. Сучасна людина за своєю природою досить слабка перед спокусою покращити власне матеріальне становище за чужий рахунок. Навіть добropорядні християни не гребують порушенням заповіді «Не вкради». Здавалося б, саме релігія має стати на заваді такому явищу, як корупція, проте це не так. Суперечність полягає в тому, що термін «чесний» в Україні є синонімом слова «бідний». Хіба релігія закликає до зубожілості? Жодна людина не хоче бути бідною. Завжди дуже мало тих великих постатей, які стійко

відстоювали власні моральні принципи протягом всього життя та зазвичай були переслідувані режимом. Вони відомі суспільству як певні «білі ворони», хоча і схвально оцінювані пересічними громадянами саме за їх несхожість з іншими та з ними самими.

Чому корупцію взагалі визнають злом? Негативні наслідки корупції для держави відомі – це скорочення робочих місць, збільшення податків, і як наслідок, відчуження влади від народу, зменшення об'єму інвестицій, зниження ВВП, зменшення політичних і економічних позицій на міжнародній арені, впритул до втрати державності тощо. Однак науково доведено, що в результаті корупції, в певних умовах, може відбуватися поживлення та зростання економіки; підвищення ефективності розподілу ресурсів між сторонами в суспільних відносинах. Організована корупція нейтралізує її негативний вплив та наслідки – вона не дає їй вийти за межі встановлених правил, і тому завжди контрольована, що не дає можливості завдати збитку державі більший, ніж передбачається. Корупція також певним чином долає бюрократизацію. У цьому випадку вона дає більше користі, ніж негативу, як державі, так і сторонам корупційних відносин. Завдяки усуненню бюрократичних перешкод, вона прискорює процеси прийняття управлінських рішень та сприяє ефективному веденню бізнесу. Корупція здатна запобігти конфлікту, зокрема воєнному, між старою та новою владою, що важливо для спокою суспільства та безперешкодної трансформації інститутів [6]. Отже, взаємовідносини між державою та великим бізнесом мають бути побудовані не на конфронтації та намаганні очистити владу від впливу олігархів, без яких поки що не обійтися, а на обопільній співпраці задля забезпечення економічного зростання держави. Заслугує на увагу американська система фінансування політичних партій великим бізнесом, що здійснюється цілком відкрито.

Поряд з позитивними функціями корупції, від корупційних діянь чиновників зазнає збитків держава, причому в набагато більшому ступені, ніж її громадяни. Корупція в масштабах окремих її членів між собою може не визнаватися корупцією, а лише – вдалим певним комерційним рішенням.

Нині в Україні взаємовідносини суспільства і державного апарату перебувають у стійкій конфронтації, а механізмів впливу громадян на владу в Україні нині фактично не існує. Навіть такий, традиційно дієвий в будь-якому демократичному

суспільстві інструмент, як преса, майже не сприймається владою як загроза своєму корупційному існуванню.

Таким чином, вірним шляхом до зміни ситуації є вибори. Водночас слід констатувати наявну недосконалість фінансування передвиборчого процесу. І хоча останнім часом було прийнято низку важливих змін щодо фінансування виборів, основні проблеми не було усунуто. Відповідно до чинних законів про вибори люди не мають альтернативи, окрім вибору серед тих осіб, які мають змогу фінансувати виборчу компанію. Проте, доступ до вищих виборних посад мають мати не лише успішні бізнесмени, олігархи, а й громадяни, джерелом існування яких є заробітна плата. Посаду Президента України звісно може займати успішний у минулому бізнесмен, але репутація такої людини має бути бездоганною. Отже, необхідними є зміни виборчого законодавства. Інші важелі впливу на владу задля проведення дієвих реформ, в Україні не працюють.

Філософське осмислення природи корупції дає підстави дійти висновків, які корисно врахувати для сприяння її мінімізації. По-перше, варто визнати природну слабкість людини перед спокусою. Її прояв залежить лише від розміру хабара. По-друге, усі заклики церкви до ведення добропорядного способу життя будуть невдалими, адже ніхто не хоче бути бідним. По-третє, громадянам не слід бути байдужими до корупційних діянь високопосадовців, адже ніхто не змусить чиновників за власною волею змінювати свої корупційні принципи. Однак буде навіть корисно не позбавлятися остаточно від впливу олігархів, а взяти від їх діяльності те позитивне, що вони можуть дати економіці України. А правильна побудова взаємовідносин держави та великого бізнесу і може сприяти мінімізації корупції в загальнодержавному масштабі. Також основним шляхом до вирішення проблеми знищення корупції в Україні є ініціація громадянським суспільством необхідних змін до виборчого законодавства. До того ж, потрібно обирати владу саме з тієї малочисельної групи високоморальних людей – відомих авторитетів, які здатні саме з причин своєї унікальної відмінності від більшості, запропонувати унікальні способи вирішення проблеми.

Список використаних джерел

1. Лановенко И. П. Криминология как комплексная наука / И. П. Лановенко. – Київ, 2002. – С. 5.
2. Мельник М. І. Кримінологічні та кримінально-правові проблеми протидії корупції : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.08 / Мельник Микола Іванович. – Київ, 2002. – 506 с.
3. Романюк Б. В. Законодавство України та зарубіжних країн щодо протидії корупції. Міжнародний досвід боротьби з корупцією : монографія / Б. В. Романюк, О. Ю. Бусол. – Кіровоград : Поліграф-Сервіс, 2010. – 628 с.
4. Костенко О. М. Культура і закон у протидії злу / О. М. Костенко. – Київ : Атіка, 2008. – 352 с.
5. Анденес И. Наказание и предупреждение преступлений / И. Анденес. – М. : Прогресс, 1979. – 264 с.
6. Бусол О. Ю. Протидія корупційній злочинності в Україні у сучасний період : монографія / О. Ю. Бусол. – Київ : Ін Юре, 2014. – 564 с.

Нежурбіда С. І. – доктор юридичних наук, доцент, професор кафедри кримінального права і криміналістики Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

ЕТИОЛОГІЯ ЗЛОЧИНУ: РЕЗУЛЬТАТИ АНАЛІЗУ СУЧАСНИХ ТЕОРІЙ

Серед основних проблем української криминології в Концепції розвитку криминологічної науки в Україні на початку ХХІ ст. було визначено проблему підняття на значно вищий якісний рівень наукової розробки проблем причин і умов злочинності та злочинної поведінки.

Дійсно, проблема етіології злочину – найскладніша, а тому й дискусійна. Ця проблема буде існувати допоки буде існувати зло і його основний прояв – злочин. За весь період розвитку криминології проблема з'ясування етіології злочину не втратила актуальності. Зацікавленість криминологів світу,